

DOI 10.36074/grail-of-science.19.02.2021.024

ОКРЕМІ ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ СІМЕЙНОЇ МЕДІАЦІЇ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНОГО СПОСОБУ ВИРІШЕННЯ СПОРУ В УКРАЇНІ

Ольга Анатоліївна Явор доктор юридичних наук, професор кафедри цивільного права № 2
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

На сучасному етапі якісного впровадження інституту медіації в Україні головним завданням є становлення медіації як *виду професійної діяльності*. Медіація проводиться за взаємною згодою сторін медіації відповідно до принципів: добровільності; конфіденційності; незалежності та нейтральності, неупередженості медіатора; самовизначення та рівності прав сторін медіації. Це потребує певної теоретичної бази, знань з глибокими науковими розробками, аналізом експериментальних даних, складанням єдиного понятійного апарату, поширення практики мирного вирішення спорів шляхом імплементації кращих європейських та світових стандартів, а також визначення правових основ надання послуг медіації на законодавчому рівні.

Верховна Рада України прийняла за основу підготовлений Мін'юстом *проект Закону України «Про медіацію» №3504*, який на законодавчому рівні закріплює можливість проведення процедури медіації - добровільного позасудового врегулювання конфлікту (спору) шляхом переговорів між його сторонами, за допомогою медіатора. Згідно проекту визначено статус медіатора, це може бути будь-яка фізична особа, яка має вищу освіту та пройшла базову підготовку у сфері медіації, в Україні або за її межами[1]. Отже, процедура медіації в Україні не регламентована на законодавчому рівні, що значно ускладнює її практичне застосування.

На міжнародному рівні прикладом самостійної регламентації питань сімейної медіації виступає Рекомендація № R (98) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо медіації в сімейних справах, ухваленої Комітетом Міністрів Ради Європи на 616 засіданні заступників міністрів 21 січня 1998 року [2]. Комітет Міністрів у відповідності з положеннями статті 15(b) Статуту Ради Європи посилаючись на Європейську конвенцію про здійснення прав дитини і, зокрема, на статтю 13 цієї Конвенції, яка стосується забезпечення медіації та інших процедур розв'язання спорів, які мають вплив на дітей; беручи до уваги результати досліджень застосування медіації та здобутий в кількох країнах досвід, який показує, що застосування медіації в сімейних справах може: поліпшувати спілкування між членами родини; послабити конфлікт між сторонами спору; призводити до дружнього врегулювання; забезпечувати

тривалість особистих контактів між батьками та дітьми; знижувати соціальну та економічну вартість окремого проживання і розлучення для сторін у справах і для держав і скоротити той час, який потрібен за інших обставин для врегулювання конфлікту [2].

Питання, пов'язані з застосуванням медіації досліджували такі українські вчені-правники: А. П. Гаврилішин [3], Г. І. Єрьоменко [4], О. Беліков [5], Н. Л. Бондаренко-Зелінська [6], А. О. Дутко [7] та ін.

У зарубіжній літературі існує точка зору, що медіатор це посередник, який не виносить рішення по спору, при цьому його функції можуть змінюватися в залежності від вимог сторін та їх адвокатів. Відповідно до публікацій Н.Н. Апостолової [8], М.Р. Арпентьевої [9], а також Р. Буша и Дж. Фолджера [10], Д.Зена [11] вирішення питання, яке задовольнить усі сторони залежить від природи та історії конфлікту й особистості самого посередника.

Розглядаючи сімейну медіацію слід погодитися з точкою зору Л.Паркінсон, що сімейна медіація "найчастіше застосовується щодо розриву шлюбних відносин або розлучення. Колишнє подружжя для того, щоб допомогти один одному зберегти свій статус батьків і відокремити спільне здійснення своїх батьківських обов'язків від гіркоти і смутку, пов'язане з припиненням їх взаємовідносин, приймають міри щоб залишитися в якості партнерів" [12]. Отже, предметом сімейної медіації можуть виступати не тільки розбіжності подружжя при розлученні, але і цілий ряд суперечок, що виникають як на стадії оформлення сімейних відносин, наприклад, при укладанні шлюбного контракту, так і в процесі спільного життя.

Сімейні спори щодо розлучення та поділу майна, визначення місця проживання дитини і тощо, завжди дуже емоційні та конфліктні. Причини конфліктів різні і навіть мають приховані складові. Якщо медіатор зуміє розгледіти ці складові, то це будуть ті обставини, які можливо буде використати для мирного врегулювання спору. Від самих сторін конфлікту залежить прийняття рішення, що оптимально відповідає їхнім інтересам, й одним із завдань медіатора є спрямування сторін до пошуку такого рішення. Це істотно розмежує медіацію від судового порядку розгляду справи.

В сімейній медіації можуть брати участь діти. Пряме консультування дітей проводиться сертифікованим сімейним медіатором з роботи з дітьми за обопільної згоди батьків. Форми участі дітей у сімейній медіації: 1) пряме консультування дітей. Проводиться сімейним медіатором за відсутності батьків, коли дитина не хоче або не може сказати про свої бажання та потреби в їх присутності (для роботи з маленькими дітьми доцільно використовувати спеціальні проектні методики, щоб зрозуміти мову дитини); 2) безпосередня участь дитини в сімейній медіації. В цьому випадку медіатор працює з дитиною в присутності батьків. Цей спосіб роботи може допомогти усвідомити батькам переживання своєї дитини і самим почути те, що є найважливішим і найтривожнішим питанням для дитини; 3) участь дитини в сімейній медіації як сторони конфлікту. Така форма участі дитини має місце в конфліктах поколінь (батьки-діти). У роботі сімейного медіатора використовується екограма для опису «екології» сім'ї в перехідний період [13].

Вважаємо за доцільне, ввести зміни в цивільно-процесуальне

законодавство України що "саме суди і судді повинні сприяти розвитку медіації". У них має бути обов'язок запропонувати сторонам врегулювати спір *альтернативною позасудовою процедурою*. У свою чергу, сторони можуть з цим погодитися або ні. Також розумно доповнити у Цивільному процесуальному кодексі України (Відомості Верховної Ради України, 2017 р., N 48, ст. 436): пункт 2 частини другої статті 197 після слів "мирову угоду" доповнити словами "провести позасудове врегулювання спору шляхом медіації".

Список використаних джерел:

- [1] Проект Закону про діяльність в сфері медіації № 3504. Вилучено із: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=6613917.
- [2] Рекомендація № R (98) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо медіації в сімейних справах. Вилучено із: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_98_1_1998_01_21.pdf
- [3] Гаврилішин, А. П.(2014). Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів. (Том 1. с. 275–278) Науковий Вісник Херсонського державного університету. 2014. № 5. ISSN:2307-8049
- [4] Єрмоменко, Г.І.(2018). Медіація як спосіб вирішення суперечок. Вилучено із: <http://innovations.com.ua/uk/interview/6/39/374>.
- [5] Бєліков, О. Конфлікти у підприємницькій діяльності та можливості їх врегулювання. Вилучено із: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2664>
- [6] Бондаренко-Зелінська, Н.Л.(2018). Впровадження способів альтернативного вирішення правових спорів (adr - alternative dispute resolution). Міжнародне приватне право: розвиток і гармонізація (с.165-169) Вилучено із: [http://www.univer.km.ua/statti/1.bondarenko-zelinska_n.l._vprovadzhennya_sposobiv_alternatyvnoho_vyrishennya_pravovykh_sporiv_\(adr__alternative_dispute_resolution\).pdf](http://www.univer.km.ua/statti/1.bondarenko-zelinska_n.l._vprovadzhennya_sposobiv_alternatyvnoho_vyrishennya_pravovykh_sporiv_(adr__alternative_dispute_resolution).pdf)
- [7] Дутко, А. О.(2018). Медіація як явище правової дійсності (с.210-216) Вилучено із: [file:///C:/Users/Admin/Downloads/nvlkau_2018_6_22%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/nvlkau_2018_6_22%20(1).pdf)
- [8] Апостолова, Н.Н. (2015). Применение медиации (посредничества) в России. Ростов-на-Дону, 140 с. ISBN 5-7051-0309-4
- [9] Арпентьева, М.Р. (2017). Медиация в контексте проблем альтернативного разрешения споров (с. 48-64) Москва: Вестник Федерального института медиации. 2017. №2.
- [10] Baruch Bush, R.A., Folger, J.P. The Promise of Mediation: The Transformative Approach to Conflict. Wiley, (2004). Роберт А. Барух Буш, Джозеф П. Фолгер. Обіцянка посередництва: трансформаційний підхід до конфліктів, перероблене видання ISBN: 978-0-787-97483-1 304с.
- [11] Zena, D., Zumeta, J.D. Styles of Mediation: Facilitative, Evaluative and Transformative Mediation. Вилучено із:<http://learn2mediate.com/resources/styles-of-mediation>
- [12] Паркинсон, Л. (Lisa Parkinson) (2016). Семейная медиация. 316 с Москва: Издательства "МЦУПК"
- [13] Підручник «Медіація у професійній діяльності юриста»(2019) 8.1. Сімейна медіація. Підручник За редакцією Наталі Крестовської, Луїзи Романадзе © Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), Одеса «Екологія» 2019, 462с. С.334 Вилучено із <http://namu.com.ua/ua/downloads/-pidrychnik-dlya-uristov.....D1%97.pdf>